

Бондарчук О. М.

РЕТРОСТЕКТИВНА МОДЕЛЬ РЕГІОНАЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ У «МЕМУАРАХ МОГО ЖИТТЯ» Т. БОБРОВСЬКОГО

Анотація. У статті проаналізовано авторську модель світу в «Мемуарах мого життя» Т. Бобровського, яка акумулювала в собі художню інтерпретацію правобережного шляхтича, модель мемуариста-романтика та письменника-позитивіста. Створену автором складну художню конструкцію представлено як емоційну та водночас інтелектуальну рецепцію світу з потужним ностальгічним дискурсом та виразною тенденційністю до ретроспективності. Досліджено реляції між мемуаристом-романтиком та мемуаристом-позитивістом, що створюють складну систему художнього світу творчої спадщини мемуариста, яка стала невичерпним джерелом інформації про літературно-історичне життя Правобережної України XIX ст.

Ключові слова: Т. Бобровський, мемуари, романтизм, позитивізм, ретроспективна модель регіонального феномену.

Інформація про автора: Бондарчук Олеся Михайлівна, кандидат філологічних наук, вчитель польської мови загальноосвітньої школи I-III ступенів №36 ім. Я. Домбровського м. Житомира.

Електронна адреса: olesiabondar@ukr.net

Bondarchuk O.

A RETROSTECTIVE MODEL OF THE REGIONAL PHENOMENON IN “MEMOIRS OF MY LIFE” BY T. BOBROWSKI

Abstract. The author examines the author's model of the world “Memoirs ...”, which has accumulated the artistic system of the Polish nobility, the model of the romantic memoirist and the writer-positivist. The artist's elaborate artistic construction is an emotional and at the same time intellectual reception of the world with a powerful nostalgic discourse.

The artistic model of the memoirist-prankster gravitates to the realistic method, to objectivism and typology. The author painstakingly amasses historical information, his own observations and witness stories. The memoirist exaggerates the text with numerous introductory plots, details, reflections of a retro- and prospective nature, which collectively become a kind of material for exposing the author's “I” against the background of social and historical events. The structure of the artistic space of the romantic memoirist is reflected in the images of ancient Poland and youthful experiences. T. Bobrowski, arranging the work on the slope of life, tried to formulate his memoirs with the utmost impartiality, but the experiences of the author's period of study, based on sensory perception, leave a significant imprint on the artistic model of the described world, romanticising it and giving an exceptional character. It is noted that the memoirs are filled with nostalgic discourse and manifest themselves in the longing not only for childhood, but also for the

noble grandeur that filled the land and space of the Right Bank. The artist, arranging “Memoirs ...” at the end of his life, selects the material in such a way that the work of speech becomes, according to the position of the memoirist, a historical and literary document designed to promote the harmonious development of the future generation of the whole region. Similar positivist attitudes are clearly evident in “Memories .. .”, whose style has certain features of court protocol and obvious masking of authorial individualism, and the text is oversaturated with numbers and information of non-contentious content, which collectively reflects the concept of the positivist memoirist.

Keywords: T. Bobrowski, memoirs, romanticism, positivism, retrospective model of regional phenomenon.

Information about author: Olesya Bondarchuk, Candidate of Philology, Teacher of the Polish language of the comprehensive school of I-III degrees №36, J. Dąbrowski of Zhytomyr.

E-mail: olesiabondar@ukr.net

Bondarczuk O.

MODEL RETROSPEKTYWNY FENOMENU REGIONALNEGO W “PAMIĘTNIKU MOJEGO ŻYCIA” T. BOBROWSKIEGO

Streszczenie. W artykule przeanalizowany jest model autorski świata “Pamiętnika”, który połączył w sobie artystyczny system świata szlachcica polskiego, model pamiętnikarza-romantyka i pisarza-pozytywisty. Wytworzona przez artystę skomplikowana konstrukcja artystyczna jest emocjonalną i jednocześnie intelektualną recepcją świata połączoną z potężnym dyskursem nostalgicznym.

Model artystyczny pamiętnikarza-szlachcica dąży do realistycznej metody, obiektywizmu i typologiczności. Autor skrupulatnie zbiera i układa w całość dane historyczne, własne obserwacje i opowieści świadków. Pamiętnikarz nasycza tekst licznymi wątkami pobocznymi, detalami, rozważaniami o charakterze retrospektywnym oraz prospektywnym, które stają się swoistym materiałem do ujawnienia autorskiego “ja” na tle wydarzeń społeczno-historycznych. Struktura obszaru artystycznego pamiętnikarza-romantyka realizowana jest poprzez obraz starszszlacheckiej Polski i młodzieńczych przeżyć. T. Bobrowski, pracując nad utworem pod koniec życia, chciał przedstawić swoje wspomnienia z maksymalnym obiektywizmem, jednak przeżycia z okresu studiów autora, oparte głównie o doświadczenia charakteru sensualnego, zostawiają znaczny ślad w modelu artystycznym opisywanego świata, romantyzując go i nadając mu wyjątkowego charakteru. Zaznaczono, że wspomnienia są przesiąknięte dyskursem nostalgicznym i przejawiają się w tęsknocie nie tylko za dzieciństwem, ale też szlacheckim majestatem, którym cechował się wówczas obszar Prawobrzeżnej Ukrainy.

Słowa kluczowe: T. Bobrowski, pamiętnikarstwo, romantyzm, pozytywizm, model retrospektywny fenomenu regionalnego.

Nota o autorze: Bondarczuk Olesia, PhD w dziedzinie “filologia”, nauczyciel języka polskiego ogólnokształcącej szkoły I-III stopni №36 im. J. Dąbrowskiego m. Żytomierza.

E-mail: olesiabondar@ukr.net

Постановка проблеми. В останні десятиліття провідні українські науковці все частіше зосереджують свою увагу на дослідженні різноманітних культурних явищ, що мають регіональну спрямованість. Феномен пограниччя культур відо-

бражає стан культури представників різних народів, які проживають на спільній території. З часом відбувалася взаємодія різних ментальностей, культурних стереотипів та норм поведінки, що відбилася у художній літературі. Актуальним є дослідження витворення оригінальної моделі регіонального феномену у мемуаристичній творчості українсько-польського пограниччя ХІХ ст.

Ретроспективна модель регіонального феномену «Мемуарів мого життя» представляє тадеушо-бобровську модель світу «Мемуарів ...», що акумулювала в собі художню систему світу польського шляхтича, модель мемуариста-романтика та письменника-позитивіста. Витворена автором складна художня конструкція є емоційною та водночас інтелектуальною рецепцією світу з потужним ностальгічним дискурсом.

Аналіз останніх досліджень із теми. Поняття «модель», незважаючи на певну варіативність значення, універсальність, а подекуди й абстрактність, стало затребуваним терміном не лише в літературознавчій критиці останніх десятиліть, але й безпосередньо, з огляду на природу цієї дефініції, в дослідженнях, присвячених мемуаристичним творам українсько-польського пограниччя ХІХ ст. Один з провідних українських вчених Ю. Ковалів у фундаментальній праці «Літературознавча енциклопедія» визначає модель як «речову, знакову або мислиму систему, в якій відображені структура й принцип функціонування об'єкта пізнання». Науковець зазначає також, що «вона має вигляд ідеалізованого, абстрактного образу, який спрощено на підставі аналогії та гомографізму відтворює певний оригінал з метою визначення його ознак, складників, способів існування та функціонування» [2, с. 64]. У польському виданні «Словника літературних термінів» замість визначення «модель» розміщений такий термін, як «вторинні моделюючі системи», під яким розуміються «знакові системи, похідні з точки зору основної семіотичної системи, якою є природна мова» [12, с. 626]. Відповідно до цієї дефініції, вся літературна діяльність розглядається як ієрархічна сукупність систем, які є взаємозалежними та впливають одна на одну. Таке визначення ґрунтується на роздумах Ю. Лотмана, який розглядав текст як своєрідну культурну модель. Дослідник також зазначав, що «багатошаровий і семіотично неоднорідний текст, здатний вступати у складні відносини як з навколишнім культурним контекстом, так і з читацькою аудиторією, перестає бути елементарним повідомленням, спрямованим від адресанта до адресата» [6, с. 131]. У такому визначенні літературний твір може розглядатися як певний розшифровувач інших творів та метатекстів. Зауважимо, що такі провідні польські літературознавці-енциклопедисти, як Ю. Бахуж, Г. Газда, М. Гловінський, Т. Косткевічова та ін. не розглядають модель як окреме явище, що робить визначення Ю. Коваліва методологічною основою нашого дослідження.

Спільною рисою в наявних визначеннях терміну «модель» є розуміння її штучної природи, визначення її як аналога до оригіналу. Модельне бачення світу дозволяє проаналізувати реляції різних видів, які склалися в контексті національно-культурної ситуації пограниччя. Український науковець І. Лівенко у до-

слідженнях, присвячених моделям світу поезії Ю. Тарновського, творчість якого також лежить на пограниччі кількох культур, пише, що «художня модель світу як домінанта поетики визначає основні формально-змістові пріоритети творчості будь-якого митця, вбираючи в себе ті характеристики типу творчості, які репрезентують світоглядні орієнтири автора в їх художній інтерпретації» [5, с. 16]. Науковець через дослідження реляцій «автор – текст – реальність», розглядає модель світу як фіксацію співвіднесення авторського світобачення, розуміння митцем ідеалу й реалій світу. Вона є результатом суб'єктивного (авторського) сприйняття дійсності, впорядкованого й образно зреалізованого в художньому творі. Напрошується висновок про те, що внутрішній світ є тісно пов'язаний з соціумом як середовищем існування людини [5, с. 317]. Тому, мемуаристику українсько-польського помежів'я XIX ст. варто розглядати як комплексне явище, яке включає в себе різні компоненти, основним призначенням яких є відображення реальності, світогляду та світосприйняття конкретного митця.

Метою статті є схарактеризувати авторську художню модель світу у «Мемуарах мого життя» Т. Бобровського.

Виклад основного матеріалу дослідження. Авторська модель світу «Мемуарів ...» Т. Бобровського – це, насамперед, сукупність художньо-поетичних засобів, які дозволяють митцю реалізувати його творчі задуми, а саме вибудувати індивідуальну концептуальну картину світу. Основу для її створення склали історичні події та «іншість» пограничного світу. Тадеушо-бобровська модель відображає художню систему світу людини, яка нотує випадки зі свого життя та акумулює в собі одночасно модель романтика, що вірить у шляхетську минувшину давньої Польщі, модель, що базується на колективній історичній пам'яті та національній самоідентифікації та модель мемуариста-позитивіста. Витворена складна авторська художня конструкція є емоційною рецепцією світу з потужним ностальгічним дискурсом.

При аналізі художньої моделі світу двотомника «Мемуари ...» Т. Бобровського варто особливу увагу приділити біографічному аспекту твору. Для літератури пограниччя є важливим питання зв'язку між «Я»-біографічним та «Я»-тестуальним, адже воно скеровує дослідників до колективної свідомості багатонаціонального краю. Зауважимо, що мемуаристичний жанр, що значною мірою є біографічним документом, нав'язує до дослідження життєпису автора. Творчий та життєвий шлях польського шляхтича був предметом дослідження багатьох вчених, зокрема В. Вейнтрауба [13], В. Єршова [1], В. Колесник [4], М. Костриці [4] та ін. Тому потрібно звернути увагу лише на провідні аспекти біографії письменника, що відіграли ключову роль у створенні унікальної моделі українсько-польського пограниччя.

Авторська модель світу побудована навколо відображення реальної дійсності періоду між двома історичними подіями – Листопадим та Січневим повстаннями. Мемуарист скрупульозно нагромаджує історичні відомості, власні спостереження та розповіді оточення для відображення історичної правди. Під час

реалізації цього завдання Т. Бобровський часто перенасичує текст численними вставними сюжетами, деталями, роздумами ретро- та перспективного характеру, що в сукупності сформувало індивідуальний почерк автора. Мемуарист часто виконує функцію всезнаючого та всевидючого хронікера-спостерігача, який висуває на перший план своє «безстороннє» бачення як історичних, так і суто побутових подій та показує на перший погляд нейтральну позицію, проте вибір фактологічного матеріалу, засобів підтвердження правдивості та спосіб побудови оповіді свідчать про те, що твір Т. Бобровського є своєрідною реалізацією індивідуальної концептуальної картини світу.

Художня світобудова Т. Бобровського, відображена в мемуарах, хронологічно розпочинаються з описів листопадових подій, очевидцем яких автор не міг бути, адже народився вже в післяповстанський період. Батько майбутнього мемуариста не брав безпосередньої участі в листопадових подіях, проте наслідки руйнації старого світу були настільки масштабними, що зачепили не лише суспільно-історичний та політичних устрій краю, але й відбилися на приватному житті представників усіх національних меншин. Образ руїни, який супроводжується мотивами занепаду колишньої величі Речі Посполитої, суспільна депресія та незрозуміле для автора явище конформізму та ейфорії простежуються на сторінках «Мемуарів ...» у вигляді рефлексій з ностальгічними нотами та тугою за шляхетською минувиною. І. Франко пише: «Певна річ, характеристика часів зараз по революції, <...> виробилася у нього (Т. Бобровського – О. Б.) геть пізніше, була здобутком ширших роздумів і думання, хоча, без сумніву, на дні її лежать деякі давніші враження» [8, с. 202]. Обставини, в яких жили діди-прадіди мемуариста, змінилися. Юність на перші кроки у самостійне життя молодого автора пройшли на руїнах колишнього звичного устрою. Листопадове повстання спричинило занепад романтичного світогляду цілого покоління представників польського народу. Тому, на принципах побудови художньої моделі світу у творчості мемуариста, так відчутне ностальгічне ретроспективне відображення історичної дійсності. Зауважимо, що тією чи іншою мірою така тональність простежується в усьому творчому доробку мемуариста.

У 1839 р. молодий Т. Бобровський вирушає на навчання до Житомирської гімназії, потім на студії до Києва та Санкт-Петербурга. Проте новий простір не стає ворожим для неповнолітнього шляхтича. Особливою емоційною піднесеністю відзначаються спогади юнацьких часів. Під час розгортання стрижневого сюжету мемуарист використовує підхід, за яким та чи інша подія описується за допомогою трьох ракурсів: художньої, історичної та особистісної. Так, в сюжеті, що об'єднує розділи «Школа в Житомирі» та «Житомирське товариство» [10, с. 151–194], читач отримує не просто інформацію про період проживання в губернському місті та навчання Т. Бобровського в гімназії, але й своєрідну історичну довідку про створення підґрунтя для утворення навчального закладу, стан освітнього процесу та атмосфери навчання в цілому. Ці відомості проходять крізь призму дитячого світосприйняття та закарбовуються в пам'яті на довгі

роки. Мемуарист, упорядковуючи твір на схилку життя, намагається оформити свої спогади з якнайбільшою безсторонністю, проте юнацькі переживання, які ґрунтуються на основі сенсуального сприйняття, залишають значний відбиток на художній моделі описаного світу, романтизуючи його та надаючи виняткового характеру. Навчання в Житомирській гімназії автор зображує з особливою образністю, тут присутні численні вставні сюжети, присвячені шкільним пригодам та учнівським авантюрам, анекдоти про діяльність вчителів та шляхетського оточення. Перебування в Житомирі для юнака було наповнене настільки яскравими емоціями, що навіть сивочолий рецензент розміщує в цих спогадах пейзажну замальовку околиць міста та річки Тетерів, куди так часто гімназисти ходили на відпочинок. «Років з десять тому я провів декілька днів у Житомирі, шукаючи ті місця, які „колись топталися дитячими ногами”, але даремно, бо публічний сад, який через роки мріяв застати тінистим, зник десь без сліду, а ті захоплюючі дикі береги Тетерева й Кам’янки обсіло місто. Житомирська Швейцарія перетворилася на найзвичайнісіньке місто» [10, с. 192]. Зазначимо також, що такі спогади наповнені ностальгічними нотами, що проявляються в тузі не лише за дитинством, але й за тією шляхетською величчю, якою було сповнене місто, його мешканці та вся територія Волині-Житомирщини.

Оромантизації підлягають не лише шкільні авантюри автора, а й любовні історії з життя близького оточення, пригодницька подорож-втеча з зараженого холерою Санкт-Петербурга та ін. Російська культурна столиця хоч і була «чужою» для представника польської національної меншини, проте не «ворожою» для амбітного молодика, який планував високо піднятися по службовій кар’єрній драбині. Такі прагнення Т. Бобровського, хоч і не реалізовані через наглу смерть батька та потребу повернення додому для очолювання сім’ї, були неприйнятними для представника польської інтелігенції.

Більшість науковців-філологів, під час дослідження «Мемуарів...» Т. Бобровського, звертали особливу увагу на дослідження першого тому «Про справи ...», який має виразні романтичні тенденції. У другому томі «Спогади...» наративна тональність відображення світу змінюється. Оромантизація історичних та суспільно-побутових подій замінюється сухим, строгим та протокольним стилем викладу матеріалу. Мемуарист-позитивіст надає перевагу суспільно-політичному вектору зображення, що на формальному рівні простежується у другому томі через принцип конволютизації мемуарів. Митець, нехтуючи спогадами особистісного характеру (виховання доньки Юзефіни, племінника Юзефа Теодора Конрада, чисельних сиріт із шляхетських родин), використовує такі документи, як протоколи засідань комісії із звільнення селян, офіційні листи та звернення, насичує текст мемуарів фактами нехудожньої дійсності та цифрами. Проте варто відзначити, що ці риси не завжди є тенденційними. Так, автор надає виняткового значення спогадам про власне одруження, звичайна історія перетворюється на сюжет, гідний пера В. Шекспіра, де випадок вирішує долю закоханих [11, с. 63–98]. Таким чином мемуарист не лише закарбовує своє «Я» в пам’яті при-

йдешнього покоління через творчість, але й вписує її в контекст європейської культури. Такі тенденції продиктовані вимогами часу та відображають еволюції світогляду автора XIX ст.

Художня структура простору мемуариста-романтика унаочнюється через зображення світу таким, яким він міг би бути, натомість модель мемуариста-позитивіста тяжіє до реалістичного методу, де моделюються структури за аналогією до дійсності. Дослідження моделі світу «Мемуарів ...» шляхтича-позитивіста стало конroversійним питанням, адже перші наукові розвідки творчості Т. Бобровського, що насамперед належали до польської наукової думки, відзначалися суб'єктивно-оцінювальним характером. Автори відгуків та рецензій, замість літературної вартості твору, «смакували» скандальні подробиці з «Мемуарів ...» та звинувачували свого співвітчизника в суспільно-політичній прихильності до держави-колонізатора. Сучасна ж наукова думка спрямована на дослідженні свідомості мемуариста в контексті «пограниччя», роздвоєності між світом, що ще світився величчю та шляхетством давньої Польщі, і життям в колоніальному просторі. Т. Бобровський завжди займав «тверезу» політичну позицію щодо царської влади на території Правобережної України. Цю нейтральність не похитнули ні правові, ні суспільно-політичні утиски поляків, ні активна визвольна діяльність близьких родичів проти диктатури, ні патріотичний сплеск, що вилився у вибух Січневого повстання, ні політичне заслання зятя А. Коженювського разом з родиною вглиб Росії. Така «прихильність» та нейтральність мемуариста, що так засуджувалася співвітчизниками, свідчить про своєрідну адаптацію цінностей чужої культурної моделі. Проте така поліфонічність не означає розчинення в іншому культурному просторі, а навпаки про закономірний процес набуття ідентичності, адже, як пише В. Хорев, «образи чужого життя, що складаються впродовж певного історичного часу в традицію, <...> не стільки, можливо, збагачують знання про інший народ, скільки характеризують власну етнічну ментальність» [9, с. 18]. Вся літературна діяльність мемуариста відзначається роздвоєнністю світосприйняття, адже автор усвідомлює себе поляком, проте розуміє, що у світлі нових реалій потрібно пристосовуватися до вимог часу. Також Т. Бобровський неодноразово відзначав, що повернення до давньошляхетської минувшини неможливий за допомогою збройних протестів, потрібно в першу чергу переосмислити власні помилки та через демократичні методи повернути державність для цілого народу. Для реалізації цього задуму, митець пише «Спогади ...», які містять в собі позитивістські ідеї гармонійного розвитку суспільства та мають стати своєрідним порадником для майбутніх поколінь.

Модель художнього простору «Мемуарів ...» письменника-позитивіста неможливо розглядати ізольовано від впливів історичних подій, а найголовніше – від біографічних факторів. Пам'ятаймо про те, що Т. Бобровський був не лише мемуаристом та активним суспільно-політичним діячем, але й юристом, що не могло не позначитися на формуванні його моделі сприйняття і відтворення світу. Ідеться не лише про суху протокольну манеру викладення подій у творчості

зрілого віку, а й про те, що вся система спогадів, від найперших згадок про листопадові події аж до остаточного фіаско польської державності в 1863 р., викладена з точки зору не молодого очевидця подій, а суворого цензора, який на схилку життя, намагаючись зробити глибокий аналіз причин та наслідків занепаду національного самоствердження, згладжує занадто емоційні спогади та нівелює авторську індивідуальність.

Т. Бобровський протягом життя вів щоденник, який став своєрідним кістяком для конструювання сюжету «Мемуарів ...», проте до моменту написання остаточної версії текст збагачувався численними деталями. Прикладом може слугувати розділ «Оратівське сусідство» [10, с. 218–260]. Частина, що зберегла певні риси щоденника, а саме датування, нарацію від першої особи та лаконічність викладу, вона є хронологічним продовженням розповіді автора про роки своєї юності. Подібні спогади відображають емоційне світосприйняття юнака, та, одночасно, зрілого мемуариста, тому повсякчас зустрічаються вставні сюжети, наприклад, романтична новела про нещасливе кохання дівчини-польки та російського солдата [10, 221–222], анекдот про кременецького випускника А. Сирочинського [10, 225–226], гавенда, пов'язана з «містифікацією» випитого вина батьком Т. Бобровського та його сусідом А. Стемповським [10, с. 237–240] та ін. Наратив також не однотипний: голос автора належить то наратору-оповідачу як суб'єкту розповіді, то наратору-розповідачу – безпосередньому учаснику подій, то звучить через уста інших персонажів. Принцип стратегії побудови, структурні компоненти та наратив продиктовані процесом пригадування минулих подій, що й призвело до утворення складноструктурованої та багатовекторної художньої моделі.

Т. Бобровський використовує ретроспективний принцип побудови оповіді «Мемуарів ...», що базується на співвіднесенні записаного свідчення минулого і того, що збережено в пам'яті. Внаслідок цього припису виникає множинність наративних рівнів, як результат – розрив основної оповіді на кілька фабульних потоків, які служать для підтвердження думки, істинності того чи іншого явища. Саме таке переплетення різних структур вирізняє творчість мемуариста серед грона не менш талановитих письменників українсько-польського пограниччя ХХ ст.

Висновки. Дослідження художніх моделей мемуаристики Т. Бобровського дозволило глибше зануритися у внутрішній світ автора, адже характеризують в першу чергу світоглядні орієнтири творця. Модель світу «Мемуарів ...» – багатогранна та полісемантична структура, в яку входять художнє відображення реалій дійсності польського шляхтича (основою мемуаристики автора стали історичні події, які ставали об'єктами зацікавлення багатьох письменників, проте в «Мемуарах ...» вони стають лише тлом, своєрідним матеріалом для розкриття авторського «Я»), модель мемуариста-романтика (велич давньошляхетських часів залишила свій відбиток на ранньому етапі творчості Т. Бобровського, простежується в сюжетах, присвячених юності, навчанню та коханню автора) та ав-

тора-позитивіста (митець, упорядковуючи «Мемуари ...» вже наприкінці життя, селекціонує художній матеріал таким чином, що твір мав би перетворюється, згідно автора, на історико-літературний документ, який би мав сприяти гармонійному розвитку прийдешнього покоління всього краю. Подібні позитивістські настанови яскраво проявляються у «Спогадах ...», стиль яких має певні риси судового протоколу та явного маскування авторського індивідуалізму а текст перенасичується цифрами та інформацією нехудожнього змісту). Компоненти художнього світу мемуарів Т. Бобровського неможливо розглядати ізольовано один від одного, адже реляції між мемуаристом-шляхтичем та мемуаристом-романтиком, мемуаристом-позитивістом та автором-шляхтичем створюють неповторну історико-літературознавчу світобудову польського дворянства Правобережжя ХІХ ст.

Художні моделі світу мемуариста-романтика та мемуариста-позитивіста у творчості Т. Бобровського просякнуті наскрізною ностальгічною тональністю з виразною тенденційністю до ретроспективності. За словами О. Сухомлинова, «для мемуариста та, у свою чергу, мемуаризованого твору ретроспективність виступає важливим засобом, який дозволяє йому показати свою реакцію на події як минулого, так і сучасного життя, виступаючи своєрідним фільтром фактографічної інформації» [7, с. 141]. Казимирівець протягом усього життя вів докладний щоденник, проте не всі свіжозанотовані враження увійшли в кінцевий варіант «Мемуарів ...». Оформлення твору в єдине ціле було часово віддалене від поточного часу, це і призвело до того, що ретроспекція стала основним принципом побудови художнього світу творчості автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єршов В. Польська література Волині доби романтизму: генологія мемуаристичності. Житомир : Полісся, 2008. 624 с.
2. Ковалів Ю. Модель // *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. Т. 2: М – Я / автор-укладач Ковалів Ю. К. : Академія, 2007. С. 64.
3. Колесник В. Відомі поляки в історії Вінниччини: біогр. слов. Вінниця : ВМГО, 2007. С. 57–59.
4. Костиця М. Постаті землі Бердичівської. Історико-краєзнавчі нариси. Т. 1. Житомир : Косенко. 2005. 248 с.
5. Лівенко І. Модель світу та форми її художнього вираження в поезії Юрія Тарнавського. Дніпропетровськ : Січ, 2007. 279 с.
6. Лотман Ю. Семиотика культури и понятие текста: избранные статьи. Таллин : Александра, 1992. Т. 1. С. 129–132.
7. Сухомлинов О. Етнокультурний дискурс у літературі польсько-українського пограниччя ХХ століття : монографія. Донецьк : Ландон-ХХІ, 2012. 375 с.
8. Франко І. Нові причинки до історії польської суспільності на Україні в ХІХ в. *Франко І. Зібрання творів* : у 50 т. К. : Наукова думка, 1986. Т. 47. С. 191–241.
9. Хорев В. О живучести стереотипов. *Россия – Польша. Образы и стереотипы в литературе и культуре*. М. : Индрик, 2002. С. 17–26.

10. Bobrowski T. Pamiętnik mojego życia. O sprawach i ludziach mego czasu / opracował, wstępem i przypisami opatrzył St. Kieniewicz. T. 1. Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1979. 507 s.

11. Bobrowski T. Pamiętnik mojego życia. Wspomnienia wieku dojrzałego / opracował, wstępem i przypisami opatrzył St. Kieniewicz. T. 2. Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1979. 677 s.

12. Sławiński J. Wtórne systemy modelujące // *Głowiński M., Kostkiewiczowa T., Okopień-Sławińska A., Sławiński J. Słownik terminów literackich* / Pod red. J. Sławińskiego. Wrocław-Warszawa-Kraków : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 2008. S. 626.

13. Weintraub W. Bobrowski Tadeusz (1829 – 1894). *Polski Słownik Biograficzny*. T. II. Kraków, 1936. S. 163–164.